

191

Aralık 2016

İK V DEĞERLENDİRME NOTU

TÜRKİYE'DE İŞ ORTAMI AB PERSPEKTİFİNDE
NASIL DEĞERLENDİRİLİYOR?

Selen Akses
İK V Proje Müdürü

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

www.ikv.org.tr

TÜRKİYE'DE İŞ ORTAMI AB PERSPEKTİFİNDE NASIL DEĞERLENDİRİLİYOR?

Avrupa Komisyonunun Kasım ayında yayımladığı 2016 Türkiye İlerleme Raporu'nda Türkiye işleyen bir piyasa ekonomisi olarak nitelendirilmektedir. Ancak ekonomik kriterlere ilişkin yapılan değerlendirmede, Türkiye'deki bazı ekonomik dengesizliklerin devam ettiğine dikkat çekilmekte; bu dengesizlikler kapsamında özellikle cari açık, enflasyon ve işsizlik oranlarına işaret edilmektedir. Raporda ayrıca, Türkiye'de malların, hizmetlerin ve işgücü piyasalarının işleyişinin iyileştirilmesine yönelik hayata geçirilmesi beklenen yapısal reformların durması sonucunda Türkiye'nin ekonomi alanında gerileme gösterdiği kaydedilmektedir.

Söz konusu raporda, bunlara ek olarak, Türkiye'de iş yapma ortamının kötüleştiğine de dikkat çekilmektedir. Ekim ayında Dünya Bankası'nın yayımladığı son İş Yapma Kolaylığı Raporu'nda¹ da benzer bir tablo ortaya çıkıyor. Dünya Bankası'nın açıkladığı bu yılki endekste, 190 ülke arasında, Türkiye geçen seneye göre altı basamak gerileyerek 69'uncu sıraya düştü.

Genel Tespitler:

- ❖ Türkiye "İş Yapma" endeks sıralamasında gerileme yaşamıştır. Türkiye'nin bu yıl "İş Yapma" endeks sıralamasında, altı basamak gerileyerek 69'uncu sıraya düşmesi, ülkedeki iş ortamının kötüleştiğinin işaretidir.
- ❖ Bu yılki İş Yapma Kolaylığı Raporu'na göre, Türkiye'nin, bu yıl sadece "İşe Başlama Kolaylığı" alanında ilerleme (11 basamak) kaydettiği gözlemlenmektedir.
- ❖ Türkiye, "Elektrik Bağlatma" (22 basamak), "Azınlık Pay Sahibi Yatırımcılarının Korunması" (4), "Kredi Alma" (4), "İflasın Çözümü" (2), "Sözleşmelerin Uygulanması" (1) ve "İnşaat İzinlerinin Alınması" (1) alanlarındaki sıralamada gerileme göstermiştir.
- ❖ Rapora göre, Türkiye'nin en iyi performans sergilediği alan "Azınlık Pay Sahibi Yatırımcılarının Korunması" olmaya devam ederken, bu yıl Türkiye "İflasın Çözümü" kategorisine ek olarak "Vergilerin Ödenmesi" alanında da çok kötü bir performans kaydetmiştir.
- ❖ Türkiye'deki iş yapma ortamı koşullarının Malta dışında diğer tüm AB üyesi ülkenin gerisinde kaldığı gözlemlenmektedir. Diğer aday ve potansiyel aday ülkelerinin sıralaması ile kıyaslandığında, Türkiye'nin bu alandaki sıralamada sadece Bosna Hersek'in önüne geçmeyi başardığı dikkat çekmektedir.
- ❖ Türkiye'nin iş yapma ortamını iyileştirecek yapısal reformları daha fazla geciktirmeden hayata geçirmesi büyük önem arz etmektedir.
- ❖ Şirketlerin iş yapabilmelerini sağlamak açısından Türkiye'de hukukun üstünlüğü olgusunun da ayrıca güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

¹ World Bank Group, "Doing Business 2017: Equal Opportunity for All/ Economy Profile 2017: Turkey", 25 Ekim 2016.

Dünya Bankası'nın hazırladığı "İş Yapma 2017: Herkes için Fırsat Eşitliği" Raporu'nda, Avrupa ve Orta Asya ülkeleri kategorisinde yer alan Türkiye, yüksek orta gelir düzeyine sahip ülkeler düzeyinde değerlendirilmektedir. Buna göre, bu yılki endekste, 190 ülke arasında, Türkiye 69'uncu sırada yer almaktadır. Geçtiğimiz yıl, Türkiye 55'inci sıra yer almıştır. Ancak bu gerileme büyük ölçüde Dünya Bankası'nın iş yapma endeksinde kullandığı metodolojiye getirdiği değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, bu yılki raporda yapılan veri revizyonu ve göstergelerin hesaplanmasında kullanılan metodolojinin değişmesi sonucunda geçtiğimiz yıl Türkiye'nin iş yapma endeksinde 55'inci sırada değil 63'üncü sırada yer almıştır. Bu yeni metodolojiye göre de, bu yıl altı basamak gerileyerek 69'uncu sıraya düşüşü Türkiye'deki iş ortamının kötüleştiğini göstermektedir.

2003 yılından beri her yıl hazırlanan söz konusu "İş Yapma" (*Doing Business*) raporlarında ülkelerdeki yerel şirketlerin iş kurmalarını ve iş yapmalarını etkileyen bir dizi düzenleme merceği altına alınmaktadır. Değerlendirme 10 gösterge ("İşe Başlama Kolaylığı", "İnşaat İzinlerinin Alınması", "Elektrik Bağlatma", "Tapu Siciline Kayıt", "Kredi Alma", "Azınlık Pay Sahibi Yatırımcıların Korunması", "Vergilerin Ödenmesi", "Sınır Ötesi Ticaret", "Sözleşmelerin Uygulanması" ve "İflasın Çözümü") kapsamında yapılmıştır.

İş yapma endeksi hesaplanmasında kullanılan metodolojinin değişmesi üzerine, Türkiye'de şirketlerin iş kurmaları ve iş yapmalarını etkileyen düzenlemeleri (ve göstergeleri) geçtiğimiz yıllara göre daha kolay kıyaslayabilmek için, aşağıdaki tablolarda yeni yayımlanan rapordaki veriler bas alınmıştır. Türkiye'nin performansını göstergeler bazında daha detaylı olarak incelediğimizde ise şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır:

"İşe Başlama Kolaylığı"

İşe Başlama Kolaylığı	Türkiye		AB Ortalama	AB'deki en iyi performans	AB'deki en düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
İşlem sayısı (♂; ♀)	7 - 7	8 - 8	5,3 - 5,3	3 (Belçika) - 3 (Danimarka)	9 (Almanya) - 9 (Almanya)
Süre (gün) (♂; ♀)	6,5 - 6,5	7,5 - 7,5	10,4 - 10,4	3 (Danimarka) - 3 (Estonya)	37 (Polonya) - 37 (Polonya)
Maliyet (kişi başına gelirin yüzdesi olarak) (♂; ♀)	16,4 - 16,4	16,6 - 16,6	3,7 - 3,7	0 (Slovenya) - 0 (Slovenya)	13,9 (İtalya) - 13,9 (İtalya)
Asgari sermaye (kişi başına gelirin yüzdesi olarak)	10,2	11,0	10,9	0 (İtalya)	45,5 (Macaristan)
Sıra	79	90	55,57	10 (İrlanda)	132 (Malta)

"İşe Başlama Kolaylığı" endeksi ile iş kurmak isteyen bir girişimcinin yapması gereken tüm işlemler tespit edilerek bu prosedürlerin tamamlanması için harcanan zaman ve maliyetler ölçülmektedir. Dünya Bankası bu yılki raporda, iş başlama kolaylığına ilişkin endekste ilk defa cinsiyet boyutunu da ekleyerek, ülkelerde iş kurma sürecinde cinsiyete göre ayrımcı engellerin uygulanıp uygulanmadığı ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

“İşe Başlama Kolaylığı” endeksinde, Türkiye geçen seneye göre 11 sıra yükselerek bu yıl 79’uncu sırada yer almaktadır. Türkiye’de bir iş yerinin açılması için 7 işlemten geçilmesi gerekmekte ve bu işlemlerin yapılması 6,5 gün sürmektedir. 2004 yılında yapılması gereken işlem sayısının 13 olduğu ve bu işlemlerin gerçekleştirilmesi için toplam 38 gün gerektiği göz önünde tutulduğunda, Türkiye’de iş kurma prosedürünün kolaylaştırılması konusunda geçtiğimiz on yıl içinde önemli adımlar atıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim, geçtiğimiz bir yıl içinde de, bir şirketin kaydına ilişkin gerekli zamanın azaltılması için iş başlatma sürecine kolaylık getirilmiştir. Ancak tüm bu iyileşmelere rağmen, Türkiye’nin bu alandaki performansı AB ortalamasının altında kalmaya devam etmektedir.

Öte yandan, bu yılki raporda işe başlama kolaylığına ilişkin endekse cinsiyet boyutunun da eklenmesiyle, Türkiye’de iş kurma sürecinde cinsiyet ayrımcılığına yönelik engellerin bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de bir şirketin kurulması için tabi tutulan işlem sayısı, bu işlemlerin tamamlanması için gereken süre ve maliyet erkek ve kadınlar için aynıdır.

Türkiye’de iş kurma için istenilen asgari sermayenin, kişi başına gelirin yüzde 10,2’i olması gerekmektedir. Bu alanda Türkiye’de iş kurma maliyeti, kişi başına düşen milli gelirin yüzde 16,4’üne tekabül etmektedir. Geçtiğimiz yıllarda, Türkiye’de kuruluş sözleşmesi ve diğer belgeler için alınan noter harçlarında indirim sağlanmasıyla iş kurma daha az maliyetli hale getirilerek şirketlerin tescil süreci hızlandırılmıştır. Ancak 2013 yılında Türkiye’nin asgari sermaye gerekliliklerini arttırması ve daha sonrada şirketlerin kuruluş kayıt ve noter ücretlerini yeniden yükseltmesiyle birlikte şirketlerin kurulmasındaki engeller çoğaltılmıştır. Ne yazık ki bu olumsuz gelişmeler sonucunda, Türkiye’nin bu alandaki maliyet konusunda AB ortalamasından çok uzak olduğu ve hatta AB’de bu alanda en zayıf performansı sergileyen İtalya’nın bile gerisinde kalmaya devam ettiği gözlemlenmektedir.

Avrupa Komisyonunun Türkiye için hazırladığı 2016 İlerleme Raporu’nda Türkiye’de iş kurmanın maliyetine ve külfetine dikkat çekilmektedir. Söz konusu raporda, önümüzdeki yıllar içerisinde, Türkiye’nin hukukun üstünlüğünü güçlendirerek iş ortamını iyileştirmesi ve bu kapsamında iş kurmayı kolaylaştırması ve rekabeti güçlendirmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

“İnşaat İzinlerinin Alınması”

İnşaat İzinlerinin Alınması	Türkiye		AB Ortalama	AB’deki en iyi performans	AB’deki en düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
İşlem sayısı	18	18	12,5	7 (Danimarka)	21 (Çek Cumhuriyeti)
Süre (gün)	103	103	168,7	64 (Danimarka)	507 (GKRY)
Maliyet (depo değer yüzdesi olarak)	3,5	3,6	2,0	0,1 (Slovakya)	8,3 (Hırvatistan)
Kalite inşaat kontrol oluşturma endeksi (0-15)	9,5	9,5	11,4	15 (Lüksemburg)	9 (İsveç)
Sıra	102	101	56,82	6 (Danimarka)	130 (Çek Cumhuriyeti)

“İnşaat İzinlerinin Alınması” endeksi ile ülkenin en büyük ticari şehrinde basit bir ticaret malı deposunun inşa edilmesi için yapılması gereken işlemler ve bu işlemlerin gerçekleştirilmesi için harcanan gün ve maliyetler göz önünde tutulmaktadır. Ayrıca kalite kontrol oluşturma endeksi ile bina yapım kuralları, kontrol ve güvenlik mekanizmaları değerlendirilmektedir.

Türkiye, bu endekste 1 basamak geri giderek bu yıl 102’nci sırada yer almaktadır. Geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi, Türkiye bu alanda düşük bir performans sergilemeye devam etmektedir. Türkiye’de inşaat izninin alınması için 18 farklı işlemten geçilmesi ve bu işlemlerin tamamlanması için de toplam 103 gün gerekmektedir. İnşaat izinlerinin alınması için yapılması gereken işlem sayısı açısından Türkiye, AB ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Ancak bu işlemlerin gerçekleştirilmesi için harcanan süre göz önüne alındığında, Türkiye’nin bu alanda AB ortalamasının üstünde bir performans sergilediği dikkat çekmektedir.

Birkaç yıl evvel, Türkiye’de parsel planının teslim edilmesi için tanınan sürenin sınırlandırılması ve iskân izni için gerekli belge sayısının azaltılması, inşaat izni alınması için gereken sürenin indirilmesinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca iki yıl önce, Türkiye’de itfaiyeden alınan izin için gerekli sürecin hızlandırılmasına yönelik de önemler alınmıştır. Ancak tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, Türkiye’nin bu alandaki performansının AB ortalamasının çok altında kaldığı gözlemlenmektedir. Avrupa Komisyonunun 2016 İlerleme Raporu’nda, Türkiye’de inşaat izinlerini alma sürecinin hızlandığı ancak bu sürecin halen çok külfetli olduğu belirtilmektedir.

Elektrik Bağlatma

Elektrik Bağlatma	Türkiye		AB Ortalama	AB’deki en iyi performans	AB’deki en düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
İşlem sayısı	4	4	5	3 (İsveç)	8 (Romanya)
Süre (gün)	63	63	90,0	23 (Avusturya)	257(Macaristan)
Maliyet (Kişi başına gelir yüzdesi)	617,3	599,6	128,5	19,0 (Polonya)	561,1 (Romanya)
Tedarik güvenliği ve tarifelerin şeffaflığı endeksi (0-8)	5	6	7,4	8 (Portekiz)	5 (Hırvatistan)
Sıra	58	36	47,71	5 (Almanya)	134 (Romanya)

“Elektrik Bağlatma” endeksi ile yerel bir işletmenin elektrik bağlantısını kurmak için aşması gereken işlemler ve ayrıca bu işlemlerin tamamlanması için gereken süre ve harcanan maliyet hesaplanmaktadır. “Elektrik Bağlatma” kategorisi kapsamında tedarik güvenliğini ve tarifelerin şeffaflığını ölçen bir endeks de bulunmaktadır.

“Elektrik Bağlatma” endeksine göre, Türkiye geçen seneye göre 22 sıra gerileyerek bu yıl 58’inci sıraya düşmüştür. “Elektrik Bağlatma” kategorisinin Türkiye’nin en iyi performans gösterdiği alanlardan biri olduğunu hatırlamak gerek. Türkiye’nin bu sıralamadaki düşüşü büyük bir olasılıkla diğer ülkelerin bu alanda önemli reformlar gerçekleştirmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu gelişmeler çerçevesinde, geçen yıl

AB ortalamasından daha üstün bir performans sergileyen Türkiye'nin bu alanda AB ortalamasının gerisine düştüğü gözlemlenmektedir.

Türkiye'de yerel bir işletmenin elektrik bağlantısını kurmak için 4 işlemden geçmesi gerekmektedir. Türkiye'de şirketler tesislerine toplam 63 günde elektrik bağlatabilmektedirler. Türkiye'nin, özellikle bir işletmenin elektrik bağlantısını kurmak için aşması gereken işlem sayısı ve bu işlemlerin tamamlanması için gereken süreyi azaltmak konusunda AB geneline göre daha başarılı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, geçtiğimiz yıllarda, Türkiye'de dış denetimi kaldırılarak ve ayrıca bazı idari masraflar düşürülerek şirketlerin elektrik bağlatma süreci kolaylaştırılmıştır.

Ancak Türkiye'de bir işletmenin elektrik bağlantısı kurması çok maliyetli olmaya devam etmektedir. Maliyet konusunda Türkiye, AB ortalamasının çok gerisinde kalmakla beraber, AB'de bu alanda en düşük performans içinde bulunan Romanya'nın da altında bir performans sergilemektedir. Önümüzdeki dönemde, Türkiye'nin şirketler için elektrik bağlatma maliyetini düşürmeye yönelik adımlar atması zorunlu görülmektedir.

Tapu Siciline Kayıt

Tapu Siciline Kayıt	Türkiye		AB Ortalama	AB'deki en iyi performans	AB'deki en düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
İşlem sayısı	7	7	5	1 (İsveç)	10 (Yunanistan)
Süre (gün)	7	7	23	1 (Portekiz)	64 (Fransa)
Maliyet (Mülk değerinin yüzdesi olarak)	4,0	4,0	4,8	0 (Slovakya)	13,5 (Malta)
Arazi idaresinin kalite endeksi (0-30)	21,5	21,5	22,7	28,5 (Litvanya)	4,5 (Yunanistan)
Sıra	54	54	50,54	2 (Litvanya)	147 (Malta)

“Tapu Siciline Kayıt” endeksi ile bir şirketin başka bir şirketin mülkiyetini alması ve mülkiyeti kendi üzerine geçirmesi için gereken tüm işlemler değerlendirilmektedir. Bu endeks kapsamında ayrıca arazi idare sisteminin kalitesi değerlendirilmektedir.

Türkiye'de bir mülkün tescil edilmesi için toplam 7 işlem gerekmektedir ve bu işlemlerin tamamlanması 7 gün sürmektedir. Türkiye'de bir şirketin mülk edinmesi ve mülkiyeti kendi üzerine geçirmesi için öngörülen işlem sayısı AB ortalamasına göre daha fazla ancak, bu sürecin AB geneline göre çok daha kısa sürdüğü ve maliyetin de daha az olduğu dikkat çekmektedir. Her ne kadar, geçtiğimiz yıllarda, Türkiye'de tescil ve birçok başka harçların arttırılması sonucunda gayrimenkul transferleri daha maliyetli hale getirilmiş olsa da, maliyet açısından AB ortalamasına kıyasla biraz daha iyi bir performans sergilediği bir gerçektir.

Kredi Alma

Kredi Alma	Türkiye		AB Ortalama	AB'deki en iyi performans	AB'deki en düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
Yasal haklar endeksindeki gücü (0-10)	3	3	5,8	10 (Romanya)	2 (Portekiz)
Kredi bilgi derinlik endeksi (0-6)	7	7	6,2	8 (İngiltere)	0 (Lüksemburg)
Resmi sicil kapsamı (yetişkinlerin yüzdesi olarak)	76,6	74,9	21,4	100 (Portekiz)	0 (Hırvatistan)
Özel büro kapsamı (yetişkinlerin yüzdesi olarak)	0,0	0,0	57,3	100 (Almanya)	0 (Lüksemburg)
Sıra	82	78	61,18	7 (Romanya)	170 (Lüksemburg)

“Kredi Alma” endeksi ile borç alanların ve borç verenlerin kredi bilgi paylaşımları ve onların yasal hakları değerlendirilmektedir.

Geçen seneye göre, Türkiye 4 basamak düşerek bu endekste 82'nci sırada yer almaktadır. Ayrıca, bu alanda Türkiye, AB ortalamasının altında bir performans sergilemektedir. 2004 yılından bu yana, Türkiye'de yasal haklar endeksindeki gücü ve kredi bilgi derinlik endekslerinde önemli bir ilerleme kaydedilmediği gözlemlenmektedir. Türkiye'de, özellikle, borç alanlar ve verenlerin yasal haklarının iyileştirmesi yönünde adımlar atılması gerekmektedir. Geçtiğimiz on yıl içinde borç verme kararlarını kolaylaştırmak amacıyla kredi bilgilerine erişim imkânlarının yaygınlaştırılması için yeni önlemlerin alınmadığı görülmektedir. Buna rağmen, Türkiye'de kredi bilgi paylaşımını ölçen endeks, yasal haklar endeksinde göre daha yüksek düzeyde olmakla beraber, AB ortalamasının da üstünde seyretmektedir. Kredi bilgilerinin paylaşılması özellikle küçük şirketlerin krediye erişme şansını yükseltmek açısından önem taşımaktadır.

Azınlık Pay Sahibi Yatırımcılarının Korunması

Azınlık Pay Sahibi Yatırımcılarının Korunması	Türkiye		AB Ortalama	AB'deki en iyi performans	AB'deki en düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
Çıkar çatışması düzenlemelerinin kapsam endeksi (0-10)	6,7	6,7	5,9	8,7 (İrlanda)	4 (Macaristan)
Hissedarların yönetim kapsam endeksi (0-10)	7,3	7,3	6,7	8 (Bulgaristan)	4,7 (Lüksemburg)
Yatırımcı koruma endeksindeki gücü (0-10)	7	7	6,3	7,8 (İngiltere)	4,5 (Lüksemburg)
Sıra	22	18	44,86	6 (İngiltere)	123 (Lüksemburg)

“Azınlık Pay Sahibi Yatırımcılarının Korunması” endeksi ile yöneticilerin kendi çıkarları için şirketi kullanmalarına karşı azınlık hissedarlarının korunma gücü değerlendirilmektedir.

“Azınlık Pay Sahibi Yatırımcıların Korunması” başlıklı endekste 4 basamak düşerek 22’nci sırada yer almasına rağmen, bu, Türkiye’nin en iyi performans sergilediği alan olmaya devam etmektedir. Türkiye’de 2012 yılında yürürlüğe giren yeni ticaret kanunu ile yatırımcıların korunmasına ilişkin önemli önlemler alınmıştır. Söz konusu kanun sayesinde yöneticilere yönelik olarak, ilgili tarafların şirket kârlarını boşaltmalarıyla ilgili suiistimal içeren işlemlerinden sorumlu tutulmalarını sağlayan düzenleme ve hissedarların iddia konusu zararı doğuracak çıkar çatışmalarını araştırmak üzere bir müfettiş görevlendirilmelerini talep etme imkânı tanınmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda, Türkiye, bir yıl zarfında, “Yatırımcıların Korunması” endeksinde 33 basamak yükselmeyi başarmıştır. Bu yeni kanun, Türkiye’nin bu alandaki performansını önemli ölçüde güçlendirmiştir.

Kuşkusuz bu atılan olumlu adımlar sonucunda, Türkiye bu endekste AB ortalamasının üstünde bir konuma girmektedir. Ayrıca bu endeksin hesaplanmasında dikkate alınan üç göstergede Türkiye’de AB geneline göre yöneticilerin kendi çıkarları için şirketi kullanmalarına karşı azınlık pay sahibi yatırımcıların korunmasının daha etkin bir şekilde sağlandığı ortaya çıkmaktadır. Yatırımcıların iyi korunması keyfiyeti Türkiye’de büyümek isteyen şirketlerin ihtiyaç duydukları sermayeyi geliştirmeleri ve çeşitlendirmeleri açısından büyük önem taşımaktadır.

Vergilerin Ödenmesi

Vergilerin Ödenmesi	Türkiye		AB Ortalama	AB’deki en iyi performans	AB’deki en düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
Vergi sayısı (yılı başına kaç ödeme)	11	11	11,3	6 (İsveç)	31 (Hırvatistan)
Zaman (yıl başına saat)	216,5	226	175,6	55 (Lüksemburg)	453 (Bulgaristan)
Toplam vergi oranı (karın yüzdesi)	41,1	41,1	41,3	25 (Danimarka)	62,8 (Fransa)
“Post filing” endeksi	3,9	-	89,3	-	-
Sıra	128	128	41,14	6 (İrlanda)	129 (İtalya)

“Vergilerin Ödenmesi” endeksi ile orta boy işletmelerin belli bir sürede ödemeleri gerektiği vergileri ve ödenen vergilerinin şirket için getirdiği idari külfet dikkate alınmaktadır. Bu yılki raporda, vergi mükellefiyetinin yerine getirilmesinden sonra, KDV iadesi, vergi denetimleri ve idari vergi itirazları gibi beyanname sonrası şirkette yaşanan süreçleri de dikkate alan bir kriter eklenmiştir.

“Vergilerin Ödenmesi” endeksinde, Türkiye geçtiğimiz yılın sıralamasındaki 128’inciliğini korumaktadır. Ancak, bu yılki raporda yaşanan en büyük sürpriz Dünya Bankası’nın uyguladığı yeni hesaplama metodolojisi sonucunda Türkiye’nin bu endekste gösterdiği performansında çok önemli bir düşüş yaşanmasıdır. Geçtiğimiz yıl bu endekste 61’inci sırada yer alan Türkiye, bu yeni hesaplama doğrultusunda 128’inci

sırada yer almaktadır. Bu önemli düşüş sonucunda, “Vergilerin Ödenmesi” Türkiye’nin en kötü performans gösterdiği alan olarak ortaya çıkıyor.

“Vergilerin Ödenmesi” endeksine yukarıda belirtilen yeni bir kriterin eklenmesi sonucunda, Türkiye’nin bu alanda kaydettiği performansta önemli bir düşüş yaşandı. Türkiye, 190 ülke arasından Güneydoğu Asya’da bulunan Doğu Timor’dan sonra bu alanda en kötü performansı gösteren ikinci ülke konumundadır.

Bu yılki raporda eklenen yeni kriter dışında diğer kriterlere bakıldığında, geçtiğimiz yıl olduğu gibi, Türkiye’de işletmelerin ödemeleri gereken ortalama vergi sayısı bu yıl içerisinde yine 11 olarak kalmaktadır. Şirketlerin bu vergileri ödemek için ise yılda 216,5 saat ayırdıkları tespit edilmiştir. Geçtiğimiz yıllarla kıyaslandığında, vergilerin ödenmesi için ayrılan sürede kısmen bir iyileştirilme sağlandığı gözlemleniyor.

Türkiye’deki şirketler toplam kârın yüzde 41,1’ini vergiye yatırmaktadır. 2006 yılında, Türkiye’de toplam vergi oranının, kârın yüzde 53’ünü oluşturduğu göz önünde tutulduğunda, bu alanda önemli ilerleme kaydedildiği ortaya çıkmaktadır. Bir kaç yıl evvel, Türkiye’de şirketlere yüzde 5 avantaj getiren sosyal güvenlik primi indiriminin sağlanması, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ancak iki yıl önce işverenler için sosyal güvenlik katkı oranının şirketler açısından yükseltilmesi, vergilerde artışa neden olmuştur.

Bu yılki raporda, Türkiye’de elektronik fatura ve defter kaydı uygulamaları hayata geçirilerek, vergilerin ödenmesinin kolaylaştırıldığı belirtilmektedir. Ancak raporda ayrıca, Türkiye’de çek üzerine uygulanan gelir vergisi oranının artırıldığına da dikkat çekilmektedir.

Şirketlerin vergi ödenmesine ilişkin endekste uygulanan yeni metodoloji sonucunda, Türkiye’nin bu alandaki performansının AB ortalamasının altına düştüğü gözlemlenmektedir. Türkiye’nin önümüzdeki dönemlerde, özellikle vergi ödeme süresini iyileştirmeye yönelik adımlar atması şart.

Sınır Ötesi Ticaret

Sınır Ötesi Ticaret	Türkiye		AB Ortalama	AB’deki en iyi performans	AB’deki en düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
İhracat için gerekli süre: Sınır uyumu (saat)	16	16	8	0 (Fransa)	36 (Almanya)
İhracat bedeli: Sınır uyumu (dolar)	376	356	85	0 (Hırvatistan)	345 (Almanya)
İhracat için gerekli süre: Belge uyuşumu (saat)	5	5	1	1 (İrlanda)	4 (İngiltere)
İhracat bedeli: Belge uyuşumu (dolar)	87	87	17	0 (Estonya)	75 (İrlanda)
İthalat için gerekli	41	41	2	0 (Hırvatistan)	24 (İrlanda)

süre: Sınır uyumu (saat)					
İthalat bedeli: Sınır uyumu (dolar)	655	655	29	0 (İtalya)	335 (GKRY)
İthalat için gerekli süre: Belge uyuşumu (saat)	11	11	1	1 (İrlanda)	2 (GKRY)
İthalat için gerekli süre: Belge uyuşumu (dolar)	142	142	4	0 (Macaristan)	75 (İrlanda)
Sıra	70	70	13,43	1 (Slovakya)	47 (İrlanda)

“Sınır Ötesi Ticaret” endeksi ile malların deniz yoluyla ihracat veya ithal edilmesi için gerekli belgelerin yanı sıra tüm bu sevkiyat işleminin süresi ve maliyeti göz önünde tutulmaktadır.

Türkiye bu endekste 70’inci sırada yer almaktadır. Türkiye’nin bu alanda AB’nin performansının çok gerisinde kaldığı gözlemlenmektedir. Nitekim bu alanda en kötü performans gösteren İrlanda’nın altında da bir performans sergilediği dikkat çekmektedir.

Türkiye’de sevkiyat işlemlerinin AB’ye göre çok daha maliyetli olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, Türkiye’de ticaret belgelerinin (özellikle ithalat için gerekli belgeler) hazırlık süreçlerinin de AB’ye göre çok daha uzun olduğu saptanmış bulunmaktadır. Bu bağlamda, ticaret belgelerinin hazırlanması için gerekli sürenin azaltılmasıyla ve maliyetinin düşürülmesiyle, Türkiye’de ithalat ve ihracat işlemlerinin önemli derecede kolaylaştırılabileceği kaydedilmektedir.

Sözleşmelerin Uygulanması

Sözleşmelerin Uygulanması	Türkiye		AB Ortalama	AB En iyi performans	AB En düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
Süre (gün)	580	580	593,7	321 (Lüksemburg)	1580 (Yunanistan)
Maliyet (talebin yüzdesi)	24,9	24,9	22	9,7 (Lüksemburg)	43,9 (İngiltere)
Yasal süreç kalite endeksi (0-18)	13	13	11,3	15 (Hırvatistan)	7 (Hollanda)
Sıra	33	32	47,14	6 (Litvanya)	139 (GKRY)

“Sözleşmelerin Uygulanması” endeksi ile yerel mahkemelerde, adli sistemin, bir ticaret davasını çözmesi konusunda ne kadar etkili olduğu değerlendirilmektedir.

“Sözleşmelerin Uygulanması” endeksi, Türkiye’nin “Azınlık Pay Sahibi Yatırımcılarının Korunması” endeksinden sonra en iyi performans sergilediği ikinci alanı teşkil

etmektedir. “Sözleşmelerin Uygulanması” endeksinde, 33’üncü sırada yer alarak Türkiye, bu alanda AB ortalamasından daha üstün bir performans sergilemektedir.

Son birkaç yıl içerisinde, yeni bir Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun kabul edilmesi ve mahkeme hizmetlerinden faydalanmak için elektronik kayıt sisteminin oluşturulması ile sözleşmelerin uygulanmasında önemli kolaylıklar sağlanmış ve bu husus Türkiye’nin endeks sıralamasına olumlu olarak yansımıştır. Nitekim Avrupa Komisyonunun bu yılki İlerleme Raporu’nda, bu elektronik başvuru sisteminin oluşturulmasıyla sözleşmelerin uygulamaya geçirilmesinin kolaylaştırıldığına altı çizilmektedir.

Ancak aynı raporda, Türkiye’de ticari sözleşmelerin uygulamaya geçirilebilmesinin halen uzun bir süre aldığına da dikkat çekilmektedir. Her ne kadar bu alanda Türkiye, AB geneline göre daha iyi bir performans sergilese de, bir ticari sözleşmenin uygulanabilmesi yolunda yapılan işlemlerin tamamlanması için toplam 580 gün harcanmaya devam edildiği saptanmaktadır. Sözleşmenin uygulama maliyeti talebin yüzde 24,9’unu oluşturmaktadır. Bu maliyet oranı da AB ortalamasının üstündedir.

İflasın Çözümü

İflasın Çözümü	Türkiye		AB Ortalama	AB’deki en iyi performans	AB’deki en düşük performans
	DB2017	DB2016	DB2017	DB2017	DB2017
Süre (yıl)	4,5	4,5	2	0,4 (İrlanda)	4 (Slovakya)
Maliyet (mülkün yüzdesi olarak)	14,5	14,5	10,3	3,5 (Hollanda)	22 (İtalya)
Kazanım oranı (dolar başına sent)	18,5	18,7	65	90,3 (Finlandiya)	33,7(Hırvatistan)
İflas çerçeve endeksi gücü (0-16)	8	8	11,9	15 (Almanya)	7 (Lüksemburg)
Sıra	126	124	31.29	1 (Finlandiya)	84 (Malta)

“İflasın Çözümü” endeksi ile iç varlıklara ilişkin tasfiye süresi ve maliyeti değerlendirilmektedir. Ayrıca mevcut yasal çerçevenin bütünlüğü ve yeterliliğinin iflas çerçeve endeksi gücü ile tasfiye ve yeniden organizasyona olan uygulanabilirliği dikkate alınmaktadır.

“İflasın Çözümü” endeksinde, Türkiye, geçtiğimiz yıla göre 2 basamak gerileyerek 126’ncı sıraya düşmüştür. Türkiye bu alanda çok düşük bir performans sergilemenin yanında AB’nin çok gerisinde kalmaya devam etmektedir. Nitekim bu alanda en kötü performans gösteren Malta’nın altında bir performans sergilediği dikkate çekilmektedir.

Türkiye’de bir şirketin tasfiye prosedürleri ortalama 4,5 yıl sürmektedir. Türkiye’de alacakların geri dönüş oranının ise yüzde 18,7’e gerilediği gözlemlenmektedir. Avrupa Komisyonunun yayımladığı son İlerleme Raporu’nda, Türkiye’deki tasfiye süreci “ağır” ve “verimsiz” olarak nitelendirilmektedir. Raporla, Türkiye’de şirket tasfiyesinin maliyetli olmaya devam ettiğine ve daha uzun zaman alan bir süreç olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu tablo sonucunda, geçtiğimiz yıl, kapanan veya tasfiye edilen işletme sayısında 2014 yılına göre yüzde 13,4 oranında azalma kaydettiğine dikkate çekilmektedir.

Türkiye’de iş ortamına yönelik reform süreci hız kaybetti

Tüm bunların yanı sıra, Türkiye’nin “İş Yapma” endeks sıralamasında geçen seneye göre altı basamak gerileyerek 69’uncu sıraya düştüğü de unutulmamalıdır. Türkiye’nin “İş Yapma” endeksindeki düşüşüne ilişkin olarak, Dünya Bankası Türkiye Direktörü Johannes Zutt, bu gerilemenin diğer ülkelerin Türkiye’ye kıyasla daha hızlı ve daha fazla reform yapmalarına da dayalı olabileceğine dikkat çekmiştir.

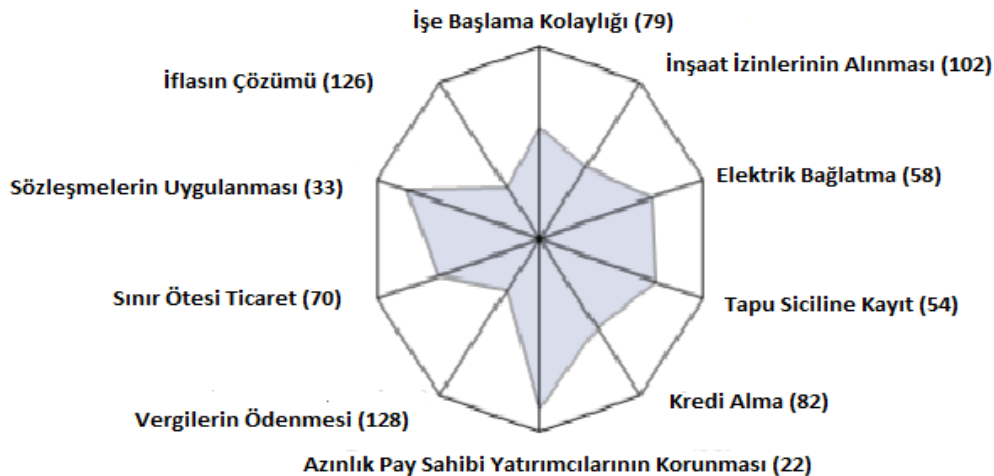
Kuşkusuz bu sıralamada, diğer ülkelerin gösterdiği performans da önem taşımaktadır. Ancak Avrupa Komisyonunun yayımladığı son İlerleme Raporu’nda işaret edildiği üzere, Türkiye’de yapısal reformların hayata geçirilmesi konusunda bir yavaşlama yaşandığı da inkâr edilmez.

Bu yılki İş Yapma Raporu’nda işaret edildiği üzere, Türkiye’de şirketlerin iş kurmaları ve iş yapmaları için bazı önemli reformların gerçekleştirildiği de bir gerçektir. Örneğin Türkiye’de şirket kaydına ilişkin gerekli zamanın azaltılarak iş başlatma süreci kolaylaştırmıştır. Bu gelişmeler Türkiye’nin “İşe Başlama Kolaylığı” endeks sıralamasında yükselmesini sağlamıştır. Buna ek olarak, vergilerin ödenmesi alanında, bir yandan Türkiye’de elektronik fatura ve defter kaydı uygulamalarını hayata geçirerek vergilerin ödenmesi kolaylaştırılırken, öte yandan çek üzerine uygulanan gelir vergisi oranının artırılması olumsuz bir gelişme niteliğindedir.

Bu yılki sıralamada, Türkiye’nin sadece “İşe Başlama Kolaylığı” alanında bir yükselme kaydettiği gözlemlenmektedir. Öte yandan, “Tapu Siciline Kayıt”, “Vergilerin Ödenmesi” ve “Sınır Ötesi Ticaret” kategorilerinde Türkiye’nin geçen yılki konumunu korumayı başarırken, geriye kalan diğer alanlarda ise sıralamalarda gerilediği tespit edilmiştir. Bu gerilemenin özellikle “Elektrik Bağlatma” alanında daha belirgin olduğu dikkat çekmektedir.

Tüm bunların yanı sıra, Türkiye’nin en iyi performans gösterdiği alanın “Azınlık Pay Sahibi Yatırımcılarının Korunması” olmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Buna karşın, Türkiye’nin en kötü performans sergilediği alan olan “İflasın Çözümü” kategorisine bu yıl “Vergilerin Ödenmesi” de eklenmektedir.

Türkiye’nin genel performans tablosu

Türkiye'deki iş yapma ortamı koşulları AB'nin çok gerisinde kalıyor

Türkiye'nin AB üyesi olabilmek için yerine getirmesi gereken kriterler arasında iyi işleyen bir pazar ekonomisi ve AB içindeki piyasa güçlerine ve rekabet baskısına karşı koyabilme kapasitesine sahip olması gerektiği göz önünde tutulursa, Türkiye'deki iş yapma ortamının, diğer AB Üye Devletleri'nin yanı sıra aday ve potansiyel aday ülkeler ile bir kıyaslamasının yapılması faydalı olacaktır.

AB üye devletleri, aday ve potansiyel aday ülkelerinin "İş Yapma Endeksi" sıralamasındaki yeri²

Sıralama	Ülke	Geçen yıla göre	Sıralama	Ülke	Geçen yıla göre
3	Danimarka	-1	32	İspanya	+1
7	İngiltere	-1	33	Slovakya	-3
9	İsveç	0	36	Romanya	-1
10	Makedonya	+6	39	Bulgaristan	-2
12	Estonya	-1	41	Macaristan	-1
13	Finlandiya	-1	42	Belçika	-4
14	Letonya	+3	43	Hırvatistan	-4
17	Almanya	-3	45	GKRY	-4
18	İrlanda	-3	47	Sırbistan	+7
19	Avusturya	-1	50	İtalya	-6
20	İzlanda*	-2	51	Karadağ	-3
21	Litvanya	0	58	Arnavutluk	+32
24	Polonya	+1	59	Lüksemburg	-2
25	Portekiz	-1	60	Kosova	+4
27	Çek Cumhuriyeti	-1	61	Yunanistan	-3
28	Hollanda	-1	69	Türkiye	-6
29	Fransa	-1	76	Malta	+7
30	Slovenya	0	81	Bosna Hersek	-2

* Mart 2015'te AB üyelik başvurusunu geri çekmesine rağmen, bu kıyaslamada İzlanda da yer almaktadır.

AB Üye Devletleri'nin sıralamasına dayanılarak kıyaslama yapıldığında, Türkiye'deki iş yapma ortamı koşullarının AB'nin biri dışında tüm üye ülkelerinin gerisinde kaldığı gözlemlenmektedir. Sıralamada, Türkiye, sadece Malta'dan daha iyi bir performans sergilemektedir. Geçtiğimiz yılki sıralamada, Yunanistan ve Lüksemburg'un da önündeyken, bu yıl bu iki ülke de Türkiye'yi geçmiş bulunmaktadırlar.

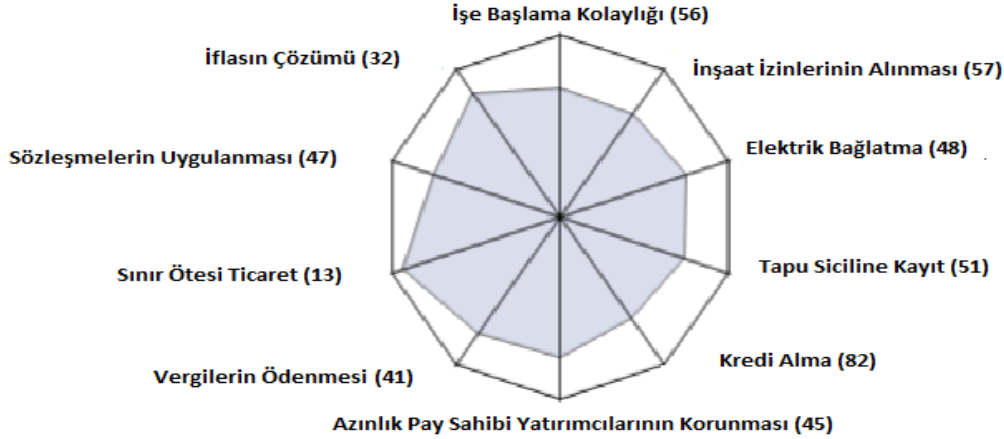
Türkiye ile beraber katılım müzakerelerine başlayan ve 1 Temmuz 2013 tarihinde AB'ye katılan Hırvatistan'daki iş yapma koşulları önceki iki yıla kadar Türkiye'nin gerisindeyken, geçtiğimiz sene itibarıyla sıralamadaki yeri Türkiye'nin önündedir.

Diğer yandan, kıyaslamaya aday ve potansiyel aday ülkelerin sıralamasına göre bakıldığında, aday ülkelere Makedonya, Sırbistan, Karadağ, Arnavutluk ve

² World Bank Group, "Doing Business 2017: Equal Opportunity for All/ Regional Profile 2017: European Union", 25 Ekim 2016.

Kosova'daki iş yapma ortamı koşullarının Türkiye'den daha iyi olduğu gözlemlenmektedir. Geçtiğimiz bir yıl zarfında, özellikle Arnavutluk'un sıralamada önemli derece yükseldiği dikkat çekmektedir. Öte yandan, Mart 2015'te AB üyelik başvurusunu geri çeken İzlanda da Türkiye'den daha iyi bir performans sergilemektedir. Sıralamada, Türkiye, sadece Bosna Hersek'in önünde bulunmaktadır. Oysa geçtiğimiz yıl Türkiye sadece Bosna Hersek'in değil Sırbistan, Kosova ve Arnavutluk'un da önünde yer almaktaydı.

AB'nin genel performans tablosu

Göstergeler bazında incelendiğinde ise, Türkiye, "İşe Başlama Kolaylığı", "İnşaat İzinlerinin Alınması", "Elektrik Bağlama", "Tapu Siciline Kayıt", "Vergilerin Ödenmesi", "Sınır Ötesi Ticaret" ve "İflasın Çözümü" alanlarında AB performansının gerisinde kalmaktadır. Bu fark, "İflasın Çözümü" ve "Vergilerin Ödenmesi" alanlarında daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşın, "Azınlık Pay Sahibi Yatırımcılarının Korunması" ve "Sözleşmelerin Uygulanması" alanlarında ise Türkiye, AB'ye kıyasla daha iyi bir performans sergilemektedir. Bu öne çıkmanın en belirgin olduğu alan ise kuşkusuz "Azınlık Pay Sahibi Yatırımcılarının Korunması"dır.

Tüm bu tespitlerin ışığında, AB'ye aday bir ülke olarak Türkiye'deki iş yapma ortamı koşullarını AB'nin çok gerisinde kaldığı ve geçen seneye göre daha karamsar bir tablonun ortaya çıktığı inkâr edilemez. Her ne kadar uzun yıllardır, Türkiye, Birlik içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesine sahip olduğunu göstermiş olsa da, Türkiye'deki şirketlerin iş kurmalarını ve iş yapmalarını kolaylaştıracak düzenlemelerin hayata geçirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda, sadece şirketlerin pazara girişleri ve çıkışlarını kolaylaştırıcı önlemlerin alınması yeterli olmayacaktır. Tüm bu düzenlemelerin yanı sıra, Nisan 2016'ta düzenlenen Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog toplantısında da vurgulandığı gibi, Türkiye'deki hukukun üstünlüğünün de güçlendirilmesi şarttır. Oysa, Dünya Adalet Projesi'nin 2016 Küresel Hukukun Üstünlüğü Endeksi verilerine göre, Türkiye 113 ülke içinde 99'ncu sırada yer almaktadır. Bu sıralamada Türkiye'nin, örneğin Çin (80'inci), İran (86) ve Rusya (92) gibi ülkelerin arkasında yer aldığı da dikkat çekmektedir. Türkiye'nin iş ortamını iyileştirebilmesi ve bu bağlamda hem yabancı yatırımları daha fazla çekebilmesi hem de rekabet gücünü artırabilmesi için şirketlere ve yatırımcılara öngörülebilir ve güvenilir bir hukuk sistemi de sunması büyük önem taşımaktadır.